

Asia: VN/33074/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vanhusasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka lakisääteisenä tehtävänä on edistää ikääntyneiden ihmisten asemaa ja heidän oikeuksiensa toteutumista.

Vanhusasiavaltuutettu seuraa lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa ja arvioi niiden vaikutuksia ikääntyneisiin. Tarkastelemme esitystä ikääntyneiden ihmisten näkökulmasta.

Esityksen mukaan alkoholilakia muutettaisiin siten, että mahdollistettaisiin alkoholiyhtiö Alko Oy:lle sekä vähittäismyyntiluvallisille toimijoille alkoholijuomien verkkokauppa sekä muut jakeluun ja noutoon perustuvat vähittäismyyntikonseptit, kuten alkoholijuomien toimitus. Muutos tarkoittaisi sitä, että alkoholijuomia voisi saada myös kotiin toimitettuna.

Vanhusasiavaltuutettu huomauttaa, että esityksestä puuttuu arviointi esityksen vaikutuksista ikääntyneisiin. Suomessa on Tilastokeskuksen mukaan noin 1,3 miljoonaa yli 65-vuotiasta. Heistä yli 75-vuotiaita on noin 601 000 ja yli 85-vuotiasta yli 159 000. Yli 95 vuotta täyttäneitä on lähes 12 000 ja yli 100-vuotiaita noin 1 100. Iäkkäiden ihmisten osuus Suomen väestöstä on suuri ja kasvaa edelleen. Erityisen nopeasti kasvaa kaikkein iäkkäimpien määrä. Ikääntyessä alkoholin terveyshaitat korostuvat: pienempi määrä alkoholia aiheuttaa humaltumisen, ja riski esimerkiksi kaatumiseen tai muihin tapaturmiin kasvaa. Valtaosa ikääntyneistä käyttää jotakin lääkettä ja viidesosalla yli 75-vuotiaista on käytössään 10 lääkettä tai enemmän (sotkanet.fi). Tämä altistaa ikääntyneitä muita ikäryhmiä enemmän alkoholin ja lääkkeiden haitallisille yhteisvaikutuksille.

Alkoholin käyttötapojen suhteen ikääntyneet ovat hyvin heterogeeninen ryhmä.

Vanhusasiavaltuutetun huoli koskee esityksen myötä joidenkin kohdalla todennäköisesti tapahtuvaa alkoholin käytön kasvua, joka iäkkäillä saattaa erityisen herkästi johtaa palveluiden tarpeeseen. 65-

69-vuotiaiden alkoholin käyttö on yhtä yleistä kuin nuoremmissa ikäryhmissä ja tutkijat kuvaavat ”märän sukupolven” ikääntymisen näkyvän tässä ilmiössä. (Tigerstedt ym. 2020). Pääkaupunkiseudun asukkaiden hyvinvointikyselyn 2021 tulosten mukaan alkoholin liikkakäyttö on pääkaupunkiseudulla yleisintä 65–79-vuotiaiden ikäryhmässä. Tämän ikäisistä peräti 46 prosenttia käyttää alkoholia liikaa. (Ahlgren-Leinvuo ym. 2021.)

Kuten esityksessä todetaan, alkoholin myynnin ja kulutuksen kasvu kulkee käsi kädessä alkoholihaittojen kasvun kanssa. Ehyt ry:n laskelmien mukaan tämä myös lisää huomattavasti terveydenhuollon kustannuksia (Ehyt ry 2024). Odotettavissa on, että ikääntyneiden (ja myös muun ikäisten) kohdalla kulutuksen kasvu todennäköisesti lisää esimerkiksi päivystyskäyntejä ja muiden terveyspalveluiden tarvetta, jolloin myöskään myynnin kasvusta saatu taloudellinen hyöty ei toteutune. Esityksessä ei ole riittävästi huomioitu alkoholin käytöstä aiheutuvia kasvavia kustannuksia.

Päihdepalveluiden tarve ei poistu ihmisen ikääntymisen myötä. Sen sijaan monet ikääntymisen mukanaan tuomat haasteet voivat lisätä tuen ja palveluiden tarvetta. Päihdepalvelut ovat jo nyt täysin riittämättömät ja vaikeasti saavutettavat ikääntyneille (Vanjusov 2022), ja nyt lausuttavana oleva esitys tulee hyvin todennäköisesti lisäämään palveluiden tarvetta. Esitys korostaa siten tarvetta huomattavasti lisätä ikääntyneiden päihdepalveluita ja parantaa niiden saavutettavuutta. Tarve koskee sekä ennaltaehkäiseviä päihdepalveluita että päihdehoitoa ja -kuntoutusta.

Tälläkin hetkellä iäkkäiden päihde- ja mielenterveysongelmien kanssa elävien on hyvin vaikeaa saada apua palveluista tilanteeseensa. Ikääntyneiden päihde- ja mielenterveyspalveluiden saatavuutta on välttämätöntä lisätä. Kuten esityksessäkin todetaan, riski lähisuhdeväkivaltaan lisääntyy alkoholin vaikutuksen alaisena. Tämä lisää tarvetta parantaa myös ikääntyneille soveltuvien turvakotien sekä lähisuhdeväkivaltatyön saatavuutta. Mikäli esitys toteutuu, alkoholin toimittajia on velvoitettava tekemään huoli-ilmoitus tilanteessa, jossa he havaitsevat esimerkiksi ikääntyneen kaltoinkohtelua tai alkoholin käytöstä johtuvaa vaaraa terveydelle.

Hallituksen esityksessä tuodaan esille, että alkoholin riskikulutus saattaa kasvaa, kun alkoholia voi tilata myös suoraan kotiin. Vanhusasiavaltuutetun näkökulmasta on välttämätöntä turvata päihdepalveluiden tosiasiallinen saatavuus, ennen kuin alkoholin saatavuutta parannetaan. Tämä edellyttää valtakunnallisen ikääntyneiden päihdepalveluiden kehittämisohjelman käynnistämisen. Tietoa päihdepalveluiden tarpeesta on saatavissa mm. käynnissä olevasta IKÄPÄ-tutkimushankkeesta (Zechner ym. 2024).

Edellä mainitusta syistä vanhusasiavaltuutettu ei voi kannattaa annettua esitystä.

Lähteet:

Ahlgren-Leinvuo ym. (2021) Pääkaupunkiseudun asukkaiden hyvinvointi ja terveys. Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn 2021 tuloksia.
https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/22_04_12_Tutkimuksia_1_Ahlgren_Leinvuo_Erja_nsola_Joensuu_Maki_Manty_Sihvonen.pdf

Ehyt ry (2024) Tuore selvitys: Alkoholin kustannukset julkiselle terveydenhuollolle jopa 1,1 miljardia euroa vuodessa - EHYT ry

Tigerstedt ym. (2020) Change and continuity in Finnish drinking in the 21st century. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 37(6).

<https://doi.org/10.1177/1455072520954324>

Vanjusov Heidi (2022) Saatavilla, mutta ei saavutettavissa. Sosiaalioikeudellinen tutkimus päihdepalveluihin pääsystä. Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-4625-6>

Zechner ym. (2024) Päihteiden käyttö ja palvelutarpeet vanhuudessa – kohti gerontologisen päihdesosiaalityön mallia. *Gerontologia* 1/2024.

<https://journal.fi/gerontologia/article/view/142227/91014>

Ahosola Päivi
Vanhusasiavaltuutettu